

Вивчаючи міжнародне гуманітарне право курс за вибором учнів

Навчальна програма для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Загальна характеристика курсу

Міжнародне гуманітарне право – одна з найбільш складних, емоційно чутливих, дилемних у розумінні та застосуванні галузей міжнародного права, що регулює війни, які завжди супроводжуються насиллям, жорстокістю й агресією. Зацікавленість та запит на міжнародне гуманітарне право виникає лише тоді, коли відбуваються жахіття війни.

Міжнародне гуманітарне право є частиною міжнародного права, що має на меті обмежити застосування насилля під час війни, використання засобів та методів війни, захист жертв війни. Держави-учасниці Женевських конвенцій про захист жертв війни взяли на себе зобов'язання дотримуватись їх за будь яких обставин та поширювати знання про зміст норм з міжнародного гуманітарного права.

Знання міжнародного гуманітарного права внаслідок його розвитку та участі держав у Женевських конвенціях про захист жертв війни, динаміки збройних конфліктів у світі стають невід'ємним складником освіти учнівства XXI століття. Збройний конфлікт, викликаний агресією Російської Федерації проти України, актуалізує потребу в цих знаннях для українського суспільства та учнівства зокрема.

Поширення знань із міжнародного гуманітарного права, які виступають одним із складників громадянської компетентності учнів, відіграє важливу роль в усвідомленні важливості й необхідності застосування норм міжнародного гуманітарного права в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.

Мета курсу – розвиток громадянської компетентності учнівства через опанування комплексу знань, умінь і ставлень щодо захисту жертв війни та обмеження методів та засобів ведення війни, невідворотності покарання за воєнні злочини, злочини проти людяності та злочин геноциду, необхідності документування воєнних злочинів та впровадження засад правосуддя перехідного періоду на деокупованих територіях України.

Мета курсу досягається через реалізацію таких **завдань**:

- *набуття* учнями/ученицями знань щодо природи та змісту міжнародного гуманітарного права;
- *усвідомлення* ними нерозривного зв'язку міжнародного гуманітарного права з принципами гуманності та людяності, цінностями сучасної цивілізації;
- *ознайомлення* учнів/учениць із діяльністю міжнародних гуманітарних організацій, які надають допомогу під час збройного конфлікту;
- *інформування* учнів/учениць щодо механізмів відповідальності Російської Федерації за агресію та серйозні порушення міжнародного гуманітарного

права, індивідуальної кримінальної відповідальності за воєнні та інші міжнародні злочини;

- *формування* в учнів/учениць особистісного ставлення до таких цінностей як життя людини, мир, безпека, гуманність, гуманітарний вчинок, взаємодопомога.

Вивчення курсу (його окремих модулів) сприятиме: розвитку громадянської та соціальної компетентностей здобувачів освіти, пов'язаних з ідеями гуманності, моралі, справедливості, відповідальності, забезпечення невідворотності покарання за міжнародні злочини та компенсації спричиненої Російською Федерацією шкоди внаслідок агресії; вдосконаленню комунікативних навичок та навичок конструктивної взаємодії учнів/учениць, їхніх дослідницьких умінь; розвитку здатності робити вибір і ухвалювати виважені рішення, сприймати ситуації невизначеності та багатозадачності та обирати поведінкові моделі в таких ситуаціях; розвитку пізнавального інтересу, допитливості та емпатії учнів/учениць.

Зміст курсу побудований на історичній та правовій інформації щодо основ міжнародного гуманітарного права та його ключових принципів – гуманності, розрізнення, пропорційності (сумірності), вжиття запобіжних заходів під час ведення бойових дій, заборони заподіяння надмірних ушкоджень і зайвих страждань, захисту цивільного населення під час окупації, принципів та механізмів міжнародної відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.

При ознайомленні учнів/учениць із основами міжнародного гуманітарного права, виконанні ними пізнавальних завдань і вправ, спрямованих на аналіз ситуацій застосування міжнародного гуманітарного права, важливими є комплексний погляд на збройний конфлікт та пов'язані з ним поняття гуманності, захисту, безпеки, справедливості та відповідальності.

Зміст та структура програми

Програма курсу побудована в логіці розгортання змісту від загальних понять, пов'язаних з історією виникнення та розвитку міжнародного гуманітарного права, його основних принципів та категорій, до специфіки захисту жертв війни, особливостей застосування міжнародного гуманітарного права та питань відповідальності за його порушення.

Усі теми курсу сконцентровані навколо ключових понять міжнародного гуманітарного права як-от гуманність, збройний конфлікт, принципи міжнародного права, захист жертв війни, принципи розрізнення, пропорційності та вжиття запобіжних заходів, гуманітарний доступ, захист відмітних емблем, режим окупації, безпекова поведінка з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права, відповідальність, правосуддя перехідного періоду. Кожна тема містить необхідний теоретичний матеріал, що складає основу для виконання учнями/ученицями пізнавальних завдань і практичних вправ, формулювання й висловлення власних суджень та ціннісно-сміслового ставлення.

Три теми курсу – дотичні до міжнародного гуманітарного права і є логічним втіленням його норм, а саме: 1) перелік та функції гуманітарних організацій, що

надають допомогу в період збройного конфлікту; 2) основи безпеки і правила поведінки у період збройного конфлікту; 3) правосуддя перехідного періоду. Означені теми носять практикорієнтувальний характер та при їх вивченні передбачають застосування учнями/ученицями дослідницьких методів, проєктної технології, методів ситуативного моделювання, кейс-методу (розгляд і аналіз ситуацій), укладання інструкцій-порадників тощо.

Навчальна програма складається з: пояснювальної записки; структурованих за темами очікуваних результатів навчання, представлених знаннями, вміннями та ставленнями; змісту навчального матеріалу як основи для досягнення цих результатів, що включає вступ, десять тем та узагальнення до курсу; видів навчальної діяльності, які передбачають застосування учнями/ученицями мисленневих операцій різного рівня (відтворення знань, розуміння й застосування інформації, її аналіз і синтез, створення творчого продукту тощо) та використання на уроках/заняттях різних форм роботи (фронтальної, індивідуальної, парної/групової), що уможлиблює досягнення запланованих програмових результатів.

Види навчальної діяльності мають орієнтовний характер – учитель, враховуючи вікові особливості здобувачів освіти, склад класу, формат навчання (онлайн/офлайн) тощо, може обирати з них найбільш доцільні й ефективні для досягнення програмових завдань курсу.

Відповідно до теми, завдань й обраних технологій уроку рекомендовано включати в навчальний процес такі види діяльності як: укладання переліку ключових слів для опису/характеристики явищ, подій, процесів; виокремлення понять (ключових слів) теми; аналіз та коментування тексту, укладання плану до тексту; створення інфографіки, асоціативного куща/кластера, постеру/колажу; складання переліку експонатів (фото матеріалів, зображень) для музейної зали; підбір візуальних джерел для розповіді про певний аспект міжнародного гуманітарного права; пошук, аналіз, застосування інформації з різних джерел, укладання коментарів, формулювання запитань до них; співвіднесення візуальних джерел і навчальних текстів; перегляд відео, аналіз медіа матеріалів, формулювання основних проблем та запитань до них; підготовка тематичних інформаційних матеріалів; створення тематичного медіа продукту; підбір прикладів, конкретизація положень міжнародного гуманітарного права; складання таблиць порівняння/узагальнення; обговорення контроверсійних питань; формулювання/аргументування власної позиції; моделювання інтерв'ю; аналіз ситуацій (кейсів); виконання індивідуальних/групових проєктів.

Рекомендована кількість годин на вивчення курсу – 17. За умов автономії освітнього закладу та академічної свободи вчителя кількість годин на викладання курсу може бути збільшена до 35 / 51 години з відповідним переплануванням програмових тем.

Пропонована програмою кількість годин на вивчення кожної теми є орієнтовною. Вчитель, залежно від наявного навчального часу, виду заняття, специфіки освітнього закладу, особливостей регіону тощо, може самостійно визначати час на вивчення тем, зберігаючи при цьому послідовність їх розгляду.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць	Зміст навчального матеріалу	Види навчальної діяльності
Тема 1. ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА (2 год.)		
<p>Учень/учениця:</p> <p><i>Називає</i> основні етапи становлення міжнародного гуманітарного права</p> <p><i>Пояснює</i> історичні передумови виникнення міжнародного гуманітарного права; роль Анрі Дюнан і Міжнародного комітету Червоного Хреста у виникненні міжнародного гуманітарного права; вплив війн на становлення і розвиток міжнародного гуманітарного права</p> <p><i>Аналізує</i> роль окремих осіб, організацій і держав у розвитку міжнародного гуманітарного права</p> <p><i>Висловлює</i> власні очікування від вивчення курсу</p> <p><i>Висловлює</i> власне ставлення до діяльності Анрі Дюнан, міжнародних зусиль у обмеженні насильства в період збройних конфліктів</p>	<p>Зміст, мета і завдання курсу.</p> <p>Передумови, причини та обставини виникнення міжнародного гуманітарного права.</p> <p>Анрі Дюнан. Міжнародний комітет Червоного Хреста.</p> <p>Розвиток міжнародного гуманітарного права в ХХ ст.</p>	<p>Перегляд відео й фіксування подій, що вплинули на становлення міжнародного гуманітарного права</p> <p>Складання таблиці «Етапи становлення міжнародного гуманітарного права»</p> <p>Складання переліку експонатів (фото матеріалів, зображень) для віртуальної музейної зали з історії міжнародного гуманітарного права</p> <p>Обговорення питань: Як і чому виникло міжнародне гуманітарне право? Як Анрі Дюнан змінив ставлення суспільства і держав до «правил війни»?</p>
Тема 2. СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА (2 год.)		
<p>Учень/учениця:</p> <p><i>Застосовує</i> поняття та терміни: «збройний конфлікт», «принцип гуманності», «агресія»</p> <p><i>Характеризує</i> сутність та мету застосування норм міжнародного гуманітарного права; співвідношення гуманності та військової необхідності, заборону агресії в міжнародному праві</p> <p><i>Пояснює</i> важливість захисту жертв війни під час збройних конфліктів</p>	<p>Захист жертв війни у період збройного конфлікту.</p> <p>Принцип гуманності.</p> <p>Співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини</p>	<p>Виокремлення основних понять теми та підбір прикладів для їх ілюстрації</p> <p>Перегляд відео, аналіз медіа матеріалів за темою, формулювання основних проблем/запитань до них</p> <p>Пошук та аналіз джерел інформації з теми, укладання коментарів до них</p>

<p><i>Розрізняє</i> спільне і відмінне в застосування положень міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини</p> <p><i>Оцінює</i> важливість і необхідність міжнародного гуманітарного права як юридичного механізму обмеження насильства під час збройного конфлікту</p> <p><i>Висловлює</i> власне судження щодо дієвості міжнародного гуманітарного права, значення міжнародного гуманітарного права для кваліфікації воєнних злочинів</p>		<p>Створення інфографіки до поняття «збройний конфлікт»/«агресія»</p> <p>Створення асоціативного куща до поняття «гуманність»</p> <p>Складання порівняльної таблиці «Міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини»</p> <p>Обговорення: Чому жертви війни потребують захисту на міжнародному рівні? У чому полягає суть міжнародного гуманітарного права як юридичного механізму обмеження насильства у період збройного конфлікту? Якими є причини відсутності взаємності в міжнародному гуманітарному праві?</p> <p>Висловлення власного судження щодо значення міжнародного гуманітарного права для кваліфікації воєнних злочинів</p> <p>Індивідуальний/груповий проєкт «Норми міжнародного гуманітарного права в період збройного конфлікту Російської Федерації проти України»</p>
--	--	--

Тема 3. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА (1 год.)

<p>Учень/учениця: <i>Називає</i> основні категорії міжнародного гуманітарного права, принципи міжнародного гуманітарного права, види збройних конфліктів</p> <p><i>Пояснює</i> сферу дії та умови застосування міжнародного гуманітарного права; умови, сутність та особливості застосування міжнародного</p>	<p>Сутність, основні поняття та джерела міжнародного гуманітарного права.</p> <p>Види збройних конфліктів. Учасники та жертви збройних конфліктів.</p> <p>«Право Гааги» та «право Женеви»</p>	<p>Аналіз медіа матеріалів за темою</p> <p>Підбір прикладів джерел, інститутів і норм міжнародного гуманітарного права щодо його застосування / порушення під час агресії Російської Федерації проти України</p>
--	---	--

<p>гуманітарного права; сутність «права Гааги» та «права Женеви», кваліфікацію міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України</p> <p><i>Застосовує поняття та терміни:</i> «принципи міжнародного гуманітарного права»; «комбатанти», «військовополонені», «некомбатанти», «найманці», «цивільні особи», «жертви війни»</p> <p><i>Наводить приклади</i> джерел, інститутів і норм міжнародного гуманітарного права щодо застосування/порушення міжнародного гуманітарного права в період міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією РФ проти України</p> <p><i>Аналізує</i> окремі статті Женевських конвенцій щодо захисту жертв війни</p> <p><i>Висловлює власні судження</i> щодо ролі міжнародного гуманітарного права в гуманізації перебігу збройних конфліктів у новітній час, порушення Російською Федерацією приписів міжнародного гуманітарного права</p>		<p>Складання порівняльної таблиці «Право Гааги та право Женеви»</p> <p>Створення інфографіки/постеру «Принципи міжнародного гуманітарного права»</p> <p>Створення схеми «Види збройних конфліктів», підбір прикладів з історії/сучасності</p> <p>Аналіз та коментування окремих статей Женевських конвенцій про захист жертв війни</p> <p>Аналіз Картки (фрагменту) військовослужбовця Збройних сил України, формулювання закритих і відкритих запитань</p> <p>Створення медіа продукту «Порушення Російською Федерацією приписів міжнародного гуманітарного права під час міжнародного збройного конфлікту»</p> <p>Висловлення й обґрунтування позиції щодо ролі міжнародного під час збройних конфліктів</p> <p>Індивідуальний/груповий проект «Міжнародне гуманітарне право: гуманізація перебігу збройних конфліктів у новітній час»</p>
--	--	--

Тема 4. ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ЩОДО ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ (2 год.)

<p>Учень/учениця: <i>Називає</i> принципи міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій; умови застосування принципу розрізнення щодо комбатантів та цивільних осіб, цивільних об'єктів та військових цілей</p>	<p>Принципи розрізнення, пропорційності, прийняття запобіжних заходів.</p> <p>Умови застосування принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій.</p>	<p>Створення постеру «Принципи міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій»</p> <p>Складання схеми «Заборонені засоби та методи ведення війни»</p>
---	---	--

<p><i>Пояснює</i> умови втрати захисту цивільними особами у випадку безпосередньої участі у бойових діях; критерії визначення військової цілі; заборонені засоби та методи ведення війни; зміст та особливості застосування принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій для захисту цивільних осіб і цивільних об'єктів</p> <p><i>Наводить приклади</i> порушення Російською Федерацією принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій та застосування заборонених засобів та методів ведення війни</p> <p><i>Аналізує</i> норми міжнародного гуманітарного права з точки зору застосування його принципів</p> <p><i>Висловлює</i> власне ставлення до принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій та їх ролі у захисті цивільних осіб і цивільних об'єктів</p>	<p>Обмеження засобів та методів ведення війни.</p> <p>Порушення Російською Федерацією принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій та застосування заборонених засобів та методів ведення війни</p>	<p>Пошук та аналіз джерел інформації щодо порушення Російською Федерацією принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій та застосування заборонених засобів та методів ведення війни</p> <p>Висловлення й аргументування власного ставлення стосовно принципів міжнародного гуманітарного права щодо ведення бойових дій у захисті цивільних осіб і цивільних об'єктів</p>
--	--	--

Тема 5. ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ У ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (2 год.)

<p>Учень/учениця:</p> <p><i>Називає</i> категорії цивільних осіб, на які розповсюджується спеціальний захист;</p> <p><i>Описує</i> основні обов'язки держави-окупанта;</p> <p><i>Застосовує</i> поняття та терміни: «цивільне населення», «цивільна особа», «держава-окупант», «воєнна окупація», «режим окупації», «депортація»</p> <p><i>Пояснює</i> механізми захисту цивільних осіб у період збройного конфлікту</p> <p><i>Аналізує</i> ситуації, пов'язані з дотриманням приписів міжнародного гуманітарного права цивільним населенням</p>	<p>Механізми захисту цивільних осіб в період окупації.</p> <p>Зобов'язання держави-окупанта. Поняття воєнної окупації. Режим окупації. Заборона депортації цивільного населення.</p>	<p>Складання переліку: а) категорій цивільних осіб, на які поширений спеціальний захист під час ведення бойових дій; б) основних обов'язків держави-окупанта</p> <p>Перегляд та обговорення тематичного відео за запитаннями до нього</p> <p>Створення постеру/плакату/символу щодо заборон стосовно цивільного населення в період ведення бойових дій</p> <p>Створення інфографіки до поняття «воєнна окупація»</p> <p>Аналіз ситуацій щодо</p>
---	--	--

<p><i>Наводить приклади порушення Російською Федерацією зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом на тимчасово окупованих територіях України</i></p> <p><i>Висловлює власне судження стосовно важливості дотримання положення міжнародного гуманітарного права щодо застосування заборонених засобів ведення війни</i></p>		<p>безпосередньої участі цивільних осіб у бойових діях; депортації цивільного населення</p> <p>Обговорення: Які є особливості втрати цивільною особою імунітету від нападу під час збройного конфлікту? Чи повинна держава-окупант дотримуватися певних правил? Яких саме?</p> <p>Створення медіа продукту «Порушення Російською Федерацією зобов'язань за міжнародним гуманітарним правом на тимчасово окупованих територіях України»</p> <p>Висловлення власного судження стосовно важливості дотримання положення міжнародного гуманітарного права щодо застосування заборонених засобів ведення війни</p>
---	--	---

Тема 6. ГУМАНІТАРНІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (1 год.)

<p>Учень/учениця: <i>Називає гуманітарні організації, які діють в період збройного конфлікту</i></p> <p><i>Застосовує поняття та терміни: «гуманітарні організації», «гуманітарний доступ», «гуманітарна допомога», «компоненти Міжнародного Руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця», «Товариство Червоного Хреста України»</i></p> <p><i>Характеризує мету, завдання, сферу дії та функції міжнародних гуманітарних організацій;</i></p> <p><i>Наводить приклади діяльності міжнародних гуманітарних організацій у світі та в Україні</i></p> <p><i>Описує шляхи отримання</i></p>	<p>Міжнародні гуманітарні організації та їх діяльність. Гуманітарна допомога. Гуманітарний доступ. Міжнародний Рух Червоного Хреста та Червоного Півмісяця</p>	<p>Перегляд та обговорення тематичного відео за запитаннями до нього</p> <p>Створення кластера до поняття «гуманітарна допомога», порівняння з його з визначенням у положеннях міжнародного гуманітарного права</p> <p>Підбір візуальних джерел для розповіді/презентації про міжнародні гуманітарні організації, що надають допомогу під час збройного конфлікту</p> <p>Створення схеми/таблиці «Гуманітарні організації, що діють під час збройного конфлікту»</p>
--	--	--

<p>гуманітарної допомоги у разі потреби</p> <p><i>Знаходить, аналізує, використовує</i> інформацію про діяльність міжнародних гуманітарних організацій у світі та в Україні, Товариство Червоного Хреста України</p> <p><i>Висловлює власне ставлення до</i> діяльності міжнародних гуманітарних організацій, волонтерської участі в їх роботі</p>		<p>Укладання переліку веб-сторінок гуманітарних організацій, що надають допомогу під час збройного конфлікту</p> <p>Пошук, аналіз джерел інформації й укладання на їх основі поради «Хто і як може отримати гуманітарну допомогу»</p> <p>Обговорення: Як напрямки діяльності міжнародних гуманітарних організацій співвідносяться з потребами людей у зоні збройного конфлікту? Діяльність яких гуманітарних організацій, на вашу думку, найбільш затребувана на території України в умовах міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України</p> <p>Індивідуальні/групові проекти: «Діяльність гуманітарних організацій в Україні під час міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України» «Міжнародні гуманітарні організації та волонтерство в Україні»</p>
--	--	--

Тема 7. ВІДМІТНІ ЕМБЛЕМИ ТА РОЗПІЗНАВАЛЬНІ ЗНАКИ, ВСТАНОВЛЕНІ МІЖНАРОДНИМ ГУМАНІТАРНИМ ПРАВОМ (1 год.)

<p>Учень/учениця: <i>Називає</i> міжнародні норми і положення законодавства України щодо правил застосування відмітних емблем і розпізнавальних знаків, встановлених міжнародним гуманітарним правом</p> <p><i>Характеризує</i> символіку, відмітні емблеми та розпізнавальні знаки,</p>	<p>Червоний Хрест. Червоний Півмісяць. Червоний Кристал.</p> <p>Режим захисту осіб і об'єктів, позначених відмітними емблемами та розпізнавальними знаками</p>	<p>Складання «хмарини слів»/візуального ряду осіб, будівель, об'єктів, які підпадають під спеціальний захист під час збройного конфлікту</p> <p>Створення віртуальної виставки «Відмітні емблеми та розпізнавальні знаки, встановлені міжнародним</p>
---	--	---

<p>встановлені міжнародним гуманітарним правом</p> <p><i>Наводить приклади</i> використання відмітних емблем і розпізнавальних знаків для ідентифікації осіб та об'єктів, які перебувають під спеціальним захистом</p> <p><i>Аргументує</i> необхідність правильного застосування відмітних емблем і розпізнавальних знаків під час збройного конфлікту</p> <p><i>Висловлює</i> власне ставлення до неприпустимості порушення правил застосування відмітних емблем і розпізнавальних знаків, встановлених міжнародним гуманітарним правом</p>		<p>гуманітарним правом»</p> <p>Створення мапи громади або регіону з позначенням будівель/об'єктів, що підпадають під спеціальний захист під час збройного конфлікту</p> <p>Обговорення: Що слід зробити, щоб відмітні емблеми та розпізнавальні знаки правильно використовувалися в нашій громаді чи нашому регіоні? Як використовувати емблему Червоного Хреста без порушень? Що необхідно зробити для цього в нашій громаді?</p> <p>Висловлення власного ставлення щодо неприпустимості порушень правил застосування відмітних емблем і розпізнавальних знаків, встановлених міжнародним гуманітарним правом під час міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України</p>
---	--	---

Тема 8. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА (2 год.)

<p>Учень/учениця: <i>Називає</i> види міжнародних злочинів</p> <p><i>Застосовує поняття та терміни:</i> «агресія», «злочин агресії», «воєнні злочини», «злочини проти людяності», «злочин геноциду»</p> <p><i>Наводить приклади</i> злочину агресії, воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочину геноциду</p> <p><i>Розрізняє</i> відповідальність держави за порушення міжнародного гуманітарного</p>	<p>Відповідальність держави за порушення міжнародного гуманітарного права. Відповідальність індивідів за вчинення міжнародних злочинів.</p> <p>Відповідальність Російської Федерації за агресію та серйозні порушення міжнародного гуманітарного права.</p> <p>Юрисдикція Міжнародного кримінального суду</p>	<p>Укладання переліку ключових слів для опису/характеристики видів порушень норм міжнародного гуманітарного права</p> <p>Створення порівняльної таблиці/діаграми Вена «Основні види злочинів, пов'язані із порушенням норм міжнародного гуманітарного права»</p> <p>Пошук у джерелах інформації прикладів злочину агресії, воєнних</p>
---	---	--

<p>права та міжнародну кримінальну відповідальність індивідів за воєнні злочини; відповідальність держави та індивіда за порушення міжнародного гуманітарного права</p> <p><i>Характеризує</i> особливості відповідальності держави та індивіду за порушення міжнародного гуманітарного права; роль міжнародних кримінальних судів і трибуналів у притягненні до відповідальності за міжнародні злочини</p> <p><i>Висловлює власне ставлення до</i> принципу невідворотності покарання за воєнні злочини та інші грубі порушення прав людини під час міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України</p>		<p>злочинів, злочинів проти людяності, злочину геноциду (з історії та сучасності)</p> <p>Аналіз та коментування тексту щодо: а) злочинів, пов'язаних із порушенням норм міжнародного гуманітарного права; б) особливостей відповідальності індивідів та держав за воєнні злочини</p> <p>Підготовка інформаційних матеріалів про порушення міжнародного гуманітарного права Російською Федерацією на території України під час міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації</p> <p>Обговорення: Хто має нести відповідальність за воєнні злочини? Якою є роль міжнародних кримінальних судів і трибуналів у притягненні до відповідальності за міжнародні злочини?</p> <p>Дискусія: Чи можна запобігти вчиненню воєнних злочинів?</p> <p>Індивідуальні/групові проекти: «Створення та правові основи діяльності кримінальних трибуналів ad hoc» «Статути Нюрнберзького і Токійського військових трибуналів» «Міжнародний кримінальний суд і Україна»</p> <p>Висловлення власного ставлення до принципу невідворотності покарання за воєнні злочини під час</p>
---	--	---

		міжнародного збройного конфлікту, спричиненого агресією Російської Федерації проти України
Тема 9. ПРАВОСУДДЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ (1 год.)		
<p>Учень/учениця: <i>Називає</i> мету правосуддя перехідного періоду <i>Наводить приклади</i> наслідків збройних конфліктів <i>Пояснює</i> принцип невідворотності покарання <i>Характеризує</i> види та зміст елементів правосуддя перехідного періоду, сферу його застосування; <i>Описує</i> суть і складнощі процесу переходу від ситуації збройного конфлікту до пост конфліктного врегулювання <i>Аргументує</i> важливість застосування правосуддя перехідного періоду після деокупації <i>Висловлює</i> власне ставлення до ролі правосуддя перехідного періоду як інструменту постконфліктного врегулювання на основі норм міжнародного гуманітарного права</p>	<p>Наслідки збройних конфліктів і агресії. Концепція правосуддя перехідного періоду та її елементи. Принцип невідворотності покарання</p>	<p>Пошук у джерелах інформації прикладів наслідків збройних конфліктів (з історії та сучасності) Складання міні-словничка до теми зі словами «сатисфакція», «відшкодування шкоди», «гуманітарна політика» Аналіз джерел інформації щодо видів та змісту елементів правосуддя перехідного періоду Обговорення: Чого, на вашу думку, потребують люди по завершенню окупації/збройного конфлікту? У чому полягають складнощі процесу переходу від ситуації збройного конфлікту до пост конфліктного врегулювання? Дискусія: Чи вважаєте ви відновлення справедливості та покарання винуватих у порушенні прав людини під час збройного конфлікту однією з найосновніших потреб? Чому? Висловлення власного ставлення до ролі правосуддя перехідного періоду в постконфліктному врегулюванні Індивідуальний/груповий проект: «Правосуддя перехідного</p>

		періоду як інструмент постконфліктного врегулювання та захисту жертв воєнних злочинів»
Тема 10. ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (1 год.)		
<p>Учень/учениця: <i>Називає</i> правила поведінки у період збройного конфлікту, <i>пояснює</i> їх доцільність</p> <p><i>Характеризує</i> порядок дій під час небезпечних ситуацій, пов'язаних зі збройним конфліктом, дії під час повітряної тривоги, зміст протимінної безпеки</p> <p><i>Аргументує</i> важливість безпечної поведінки в районі ведення бойових дій з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права</p> <p><i>Формулює</i> основні правила безпечної поведінки в різних ситуаціях</p> <p><i>Оцінює</i> власну готовність застосовувати основні правила безпечної поведінки</p> <p><i>Висловлює</i> власне ставлення до необхідності безпечної поведінки у період збройного конфлікту</p>	<p>Безпечна поведінка у період збройного конфлікту.</p> <p>Дії під час повітряної тривоги. Протимінна безпека</p>	<p>Аналіз джерел інформації та підбір прикладів ситуацій, що загрожували життю/здоров'ю дітей під час збройних конфліктів (з історії та сучасності)</p> <p>Створення коміксів/складання інструкцій-порадників з безпечної поведінки в різних ситуаціях (дії під час повітряної тривоги, протимінної безпеки, дії під час обстрілу тощо)</p> <p>Заповнення й обговорення чек-листа «Дії в небезпечних ситуаціях»</p> <p>Висловлення власного ставлення щодо важливості дотримання правил особистої безпеки, необхідності безпечної поведінки у період збройного конфлікту</p>
УЗАГАЛЬНЕННЯ ДО КУРСУ (2 год.)		
<p>Учень/учениця: <i>Висловлює</i> власне ставлення до змісту й цінності вивчення курсу міжнародного гуманітарного права, ролі міжнародного гуманітарного права в обмеженні насильства в період збройних конфліктів</p>	<p>Міжнародне гуманітарне право – актуальний інструмент обмеження насильства під час війни та захисту майбутнього людства</p>	<p>Висловлення власного судження щодо ролі міжнародного гуманітарного права в обмеженні насильства під час збройних конфліктів</p> <p>Індивідуальні/групові проекти: «Норми МГП на захисті довкілля під час збройного конфлікту» «Міжнародно-правовий захист культурних цінностей під час збройного конфлікту»</p>

		Зустріч з представниками регіональної організації Червоного Хреста / правозахисниками / волонтерами
--	--	---

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Організація освітнього процесу

Пропонований курс може вивчатись в 10–12 класі як курс за вибором учнів, факультативний курс або в якості окремих тематичних модулів у предметах «Захист України» (10–11 клас), «Правознавство» (10–11 клас, профільний рівень) та інтегрованому курсі «Громадянська освіта» (10 клас, рівень стандарту). Матеріали курсу можуть бути використані в роботі гуртка громадянсько-правничого спрямування або як спеціальна програма позаурочної діяльності закладу загальної середньої освіти.

Ефективними в навчанні курсу є технології активного навчання учнів/учениць, зокрема: обговорення дилем/проблем та спільне їх розв'язання; пошук, аналіз, використання різних джерел інформації; обговорення контроверсійних питань, проведення дискусій і дебатів із суспільно значущих тем; аналіз ситуацій (кейсів); проведення досліджень, рольових/імітаційних ігор; розробка та реалізація індивідуальних/групових проєктів; перегляд і обговорення відеосюжетів; проведення зустрічей із представниками громадськості та органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

Вивчення окремих тем курсу може бути організоване у формі практичного заняття (наприклад, тема 10 «Основи безпеки та правила поведінки в період збройного конфлікту»). Практичне заняття є уроком розширення знань з курсу та вдосконалення вмінь й передбачає як індивідуальну, так і групову роботу учнів/учениць, застосування технологій активного навчання, дослідницьких технологій тощо.

Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів / учениць

При оцінюванні учнів / учениць з курсу «Вивчаючи гуманітарне право» вчитель може послуговуватися критеріями оцінювання навчальних досягнень із предметів «Захист України» (10–11 клас) та «Правознавство» (10–11 клас, профільний рівень), інтегрованого курсу «Громадянська освіта», чинними практиками оцінювання учнів старшої / профільної школи. При цьому слід зважати на роль формувального оцінювання та варіативний / факультативний характер курсу.

Головну увагу в оцінюванні учнів / учениць з курсу слід приділяти не стільки відтворенню ними набутих теоретичних знань, скільки їх практичному застосуванню, формуванню ціннісно-сміслових суджень, вмінню шукати й використовувати джерела інформації, аналізувати різні джерела та ситуації, висловлювати власне ставлення, аргументувати власну позицію з питань / проблем міжнародного гуманітарного права тощо.

У навчанні курсу важливими є надання вчителем зворотного зв'язку та організація рефлексії учнів/учениць (обговорення, написання творів-роздумів тощо), а також само та взаємооцінювання учнів/учениць.

Авторський колектив

Тимур Короткий, віце-президент Української асоціації міжнародного права, радник президента Товариства Червоного Хреста України з міжнародного гуманітарного права, провідний науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», к. ю. н., доцент

Ірина Костюк, методистка кабінету координації впровадження НУШ і моніторингу Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, вчитель-методист

Раїса Євтушенко, головний спеціаліст відділу змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин Міністерства освіти і науки України

Олександра Козорог, експертка з освіти у сфері прав людини Української Гельсінської спілки з прав людини, вчитель-методист

Наталія Хендель, дослідниця Женевської академії міжнародного гуманітарного права та прав людини, к. ю. н., доцентка

Тетяна Ремех, завідувачка відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, експертка та тренерка освітніх програм, к. пед. н., старший дослідник, вчитель-методист